

Gnostická vize světa podle A. P. Fedájeva, II. část

Roman Cardal

6. augusta 2024 + Spoločnosť + CZ, Filozofia

predchádzajúca časť:

[Gnostická vize světa podle A. P. Fedájeva, I. část](#)

Nová koncepcie Vesmíru

Fedájev si stěžuje na predominanci euklidovského způsobu myšlení v západní vědě. Přitom prý má tento druh uvažování čistě subjektivní základ. Pro ospravedlnění tohoto tvrzení se autor tentokrát neodvolává na Kanta, ale zdůrazňuje, že Euklidův geometrický prostor, vyjádřitelný moderně třemi karteziánskými souřadnicemi, spočívá na volbě pravého úhlu jako základního, přičemž se však jako východisko mohla vzít i jiná situace, např. mohly být zvoleny jiné úhly. Teprve moderní geometrie objevila tyto nové možnosti. Zvláště pak opustila koncepci lineárního chápání prostoru, protože ten může být a skutečně je i *nelineární*, tj. *zakřivený*. Jedním bodem situovaným v trojrozměrném prostoru tak prochází nekonečné množství zakřivených linií, ale jejich existence *není smyslově vnímatelná*. Smysly vnímají jen průsečíkový bod a netuší, že je pouze špičkou neviditelného ledovce.

Podobně za přímkou situovanou na ploše se otevírá neeuklidovský prostor pro nekonečné množství jiných linií a analogicky to platí o plochách a trojrozměrných tělesech. Vnímáme-li tedy tento Vesmír trojrozměrně, uniká nám nekonečná noumenická realita, neboť vnímáme *pouze její průsečíkový bod: náš svět*. Uvědomění si těchto souvislostí „nám nabízí příležitost k novému pojetí Vesmíru – multidimenzionálního, v němž fyzický svět s jeho trojrozměrností je pouze maličká částička multidimenzionálního prostoru“. Pro lepší pochopení, „koncept mnohovrstevného Vesmíru znamená, že různé materiální světy existují současně a paralelně a jejich materialita se liší pouze počtem jejich časoprostorových souřadnic“.

I když dimenzí Vesmíru je nekonečné množství, Fedájev se soustřeďuje *na poznání čtvrté dimenze*. Do čtvrtého, smyslově nepostižitelného rozměru včleňuje ideje, neboť jsou nositeli propriet neredukovatelných na ty charakteristické pro trojrozměrný svět. Autor tedy *radí duchovní oblast do čtvrtého rozměru* – jedná se o materiální skutečnosti odlišné od trojrozměrného, fyzického prostoru.

Ilustračný obrázok, zdroj: DeviantArt

Vztah mezi troj- a čtyř-rozměrnou oblastí

Trojrozměrný prostor je vymezen karteziánskými souřadnicemi a tělesa v něm existující mají jisté charakteristiky: délku, výšku, hloubku, váhu, existenci v čase atd. Skutečnosti čtvrtého prostoru podobné rysy postrádají. Např. inter-spaciální dimenze mezi mikro-částčkami hmoty už spadají do čtvrtého prostoru. Toto prázdno, tato „propast“ „nemůže být nazývána slovem „hmota“, a spíše se pro ni hodí označení „duch“ nebo „ideál“. Čtenář si ihned uvědomí, že termíny označující oblast duchovna nabývají ve Feďajevově užívání *koloritu negativního vymezení vůči trojrozměrnému prostoru*. Vše, co uniká z tohoto prostoru, je „ideou“ a má „duchovní“ povahu.

Analogické užívání se netýká pouze termínu „prostor“, ale také termínu „čas“. I čas má v autorově pojetí více dimenzí: každá prostorová dimenze má svůj vlastní čas. Aniž by uvedl stanovisko pozorovatele, Feďajev považuje koexistenci všech rovin multidimenzionálního Vesmíru za současnou. Toto tvrzení ale nijak nedokládá, a proto ve čtenáři vzniká otázka, zda existuje nějaký „transcendentální“ čas společný pro všechny roviny Vesmíru. O něco dále se lze dočíst o tom, že i esence hmotných skutečností náleží do čtvrtého prostoru, a že fenomenický zjev hmotných těles, odlišný od jejich esence, je méně reálný ve srovnání s esenciálním rozměrem věci.

Zůstává však stále otevřena *otázka způsobu poznání skutečnosti čtvrtého prostoru*. Feďajev chce uplatnit model analogie: z nám dostupné skutečnosti se lze propracovat do zkoumané oblasti: „analogie, podobnost mezi různými typy prostorů, jejich omezené, vzájemné vztahy a průniky nám dovolují užít metodu analogie jako dobrý nástroj poznání propriet jiných než fyzických dimenzí“.

Jak tedy můžeme odhalit propriety jiných prostorů? Autor zaměřuje svoji pozornost na svět, který má podobu bodu (*let us imagine the world of one point*), a zjišťuje jeho hlavní charakteristiky. Mezi ně patří především „*enormní komprese ve srovnání s okolními tělesy*“. Takový stav tedy vylučuje přítomnost dvoj- či troj-rozměrného prostoru. Čas plyne v mono-dimenzionální sféře velice pomalu: „Absence prostoru v bodě (jedná se o „nulový prostor“) a extrémně zpomalený (nebo téměř zastavený) čas jsou dvě nejvýraznější charakteristiky *bodu chápaného jako nestrukturovaná chaotická formace* (neboť v takových podmínkách silné komprese se nemůže realizovat žádná hmotná struktura).“ Aby čtenáři knihy neměli dojem, že zde běží o pouhou abstraktní analýzu, spojuje Feďajev své teoretické vývody s konkrétním odkazem na existenci tzv. vesmírných černých děr, v nichž prý popsané podmínky skutečně panují. Po určité aklimatizaci v textu pak již ani příliš neudivuje, když Feďajev, tentokrát s odkazem na Vernadského a Teilharda de Chardina, označuje černé díry za „noosféru“ či „sféru rozumu“, „neboť tato formace postrádá atributy hmotných těles“.

Jako názorný příklad syntézy mezi přírodovědou a náboženstvím dává autor černé díry do souvislosti s tím, co náboženské tradice nazývají „peklem“. I v jedno-rozměrové vesmírné dimenzi se tak podle Feďajeva uskutečňuje život, i když jej nejsme schopni smyslově vnímat. Podobným způsobem je analyzován dvoj-rozměrný prostor, který je taktéž spojován se zvláštní formou života (*we shall imagine the two-dimensional world and essence living in it*).

Nejinak se postupuje i při reflexi nad troj-rozměrným prostorem. Od jedno-rozměrového směrem k troj-rozměrnému prostoru dochází *k postupnému uvolňování komprese a k rychlejšímu plynutí času*. Bytosti (Feďajev hovoří o „esencích“) žijící v jednotlivých rozměrech mají omezené poznávací schopnosti a

vždy následující prostor se jim jeví *jako oblast nadpřirozeného*. Ve shodě s metodou analogie upozorňuje autor na existenci čtvrtého prostoru, kam prý situujeme naše představy o nadpřirozenu. Není příliš jasné, proč bychom měli myslet naše ideje, které podle výkladu patří do čtvrté dimenze skutečnosti, na způsob nadpřirozena, ale kniha nám na tyto občasné nejasnosti odpovědi nedává.

Nelineární myšlení jako základ nelineární existence

Navzdory tomu, že nelineární neeuclidovská geometrie pomáhá k překonání starého lineárního způsobu myšlení, nestačí na ní přestat, ale ukazuje se *potřeba ještě novější geometrie*, charakterizované následujícími axiomy: (a) přímky lze klást tak, že neleží na ploše, (b) ani paralely se nedají spojit plochou, (c) Kantovy gnoseologické axiomy zajišťují tuto novou geometrii.

V souvislosti s posledním bodem se Feďajev vrací k tezi o závislosti časo-prostoru na poznávajících schopnostech subjektu. Někteří živočichové prý vnímají pouze jedno-rozměrově, jako např. had (*snail – a one-dimensional essence*), jehož život se odehrává v jednom rozměru daný extrémně příjemné- nepříjemné. To, co my vnímáme jako druhý prostor, prý had percipuje jako čas. Živočichové nadání schopností kognitivní reprezentace (např. kočka, pes, kůň atd.) dokáží postihovat i dvoj-rozměrný prostor. Námi vnímaný třetí rozměr se jim jeví jako pohyb, s nímž je spojeno vnímání času.

Lidské poznání se odehrává v hranicích tre-dimenzionálního prostoru. Čas je označován jako čtvrtý rozměr tří-rozměrného prostoru, a Feďajev jej chápe analogicky s předchozími případy jako naše nedokonalé (tj. časové) postihování propriety tělesa náležejícího do čtvrtého prostoru, v němž však už není časem, nýbrž nad-časovou vlastností. Abychom dokázali hlouběji popsat skutečnost čtvrtého prostoru, která se našim nedokonalým smyslům jeví jako čas, je prý třeba rezignovat na starou aristotelskou logiku, formulovanou v závislosti na trojrozměrných tělesech. Inkriminovaná Aristotelova logika prý reflektuje skutečnost *velice povrchně*, protože vyjadřuje jenom její fenomenickou, statickou stránku.

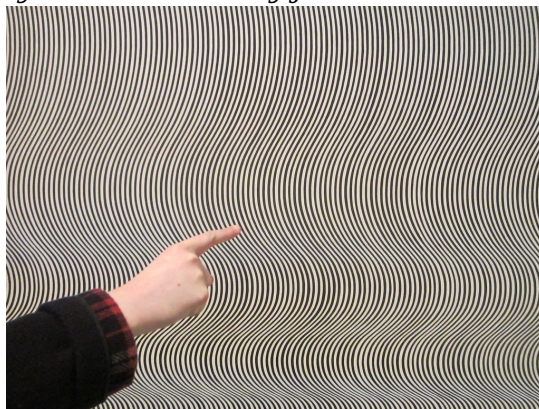
Autor znovu připomíná, že hledanou oblast lze proniknout buď na základě analogie, anebo intuicí. Patrně na základě Feďajevovy osobní intuice se dozvídáme, že dvoj-rozměrná esence chápe náš třetí rozměr jako pohyb, kdežto to, co my vnímáme jako reálný pohyb se dvojrozměrné esenci jeví jako „život“. Dále pak je prý pohyb registrovaný v troj-dimenzionálním světě výrazem něčeho nám neznámého, existujícího ve čtvrtém vesmírném prostoru. Jeho intuice proniká dokonce *až do pátého prostoru* a zde nazírá život třetího prostoru jako proprietu nehybných, nefyzických těles. Méněrozměrové prostory se vyznačují nižším stupněm skutečnosti, Vesmír je hierarchizovaný celek. Jenom lidské vědomí nám může odhalit povahu vesmírného celku, obracet se mimo člověka by znamenalo narazit na fenomenickou, smysly vytvářenou troj-rozměrnou skutečnost. Jenom subjektivní poznání vede k poznání celku skutečnosti: „Noumenický svět čili svět idejí (*world of the reasons*) je světem pro nás metafyzických (nebo mimo-fyzických) faktů. Tak vědomí se všemi jeho funkcemi a obsahy (ideje, emoce, přání, vůle) patří k extra-fyzickému světu. Není nám možné objektivně poznat žádný element vědomí. Z toho plyne, že pochopení extra-fyzických objektů včetně čtvrtého prostoru lze realizovat *jenom subjektivním způsobem*, prostřednictvím růstu „já“ a sebevědomí člověka.“

Filozofie v podmínkách nelineárního myšlení

Nové pojetí skutečnosti uplatňuje samozřejmě své nároky i na straně filozofické metody, která se užívá při popisu odhalených rozměrů Vesmíru. Zatímco staré myšlení s jeho starou logikou chápe věci *staticky a izolovaně*, nový přístup k realitě se vyznačuje posunem pozornosti *k dynamicitě* existujícího a k jeho *vztahům* k vesmírnému celku. V polemice s materialismem, který bere jako výraz hrubého lineárního způsobu myšlení, klade Fedajev esenci věcí *do jejich funkce*. Fenomenická stránka věcí podléhá konečnosti, a proto může být dobře poznávána pozitivními vědeckými obory. Noumenická, esenciální stránka věcí je naopak nadána nekonečností, což znemožňuje její úplnou poznatelnost. „Noumenon věci (neboli věc v sobě) zahrnuje nekonečné množství funkcí a významů, takže je nejsme schopni pochopit naší myslí.“ Kdo by chtěl poznat jen jednu jedinou věc, musel by ji vztáhnout k celku skutečnosti, tj. musel by pochopit právě *tento celek v jeho nesmírnosti*.

Nový způsob kognitivního kontaktu s Vesmírem se tedy musí smířit s podmínkami jeho bezhraničné existence. Fedajev popisuje jím odhalený stav následovně: „Hlavní rozdíl mezi fenomenickou a noumenickou stránkou světa je tento: ta první je vždy konečná, zakrývá propriety dané věci projevující se fenomenicky. Druhá, noumenická stránka věci nemá hranice a je vždy nekonečná (nikdy nedokážeme říci, kde končí její latentní funkce a latentní významy). Je pravděpodobné, že zde není žádné omezení (...). V tom spočívá *velikost a hrůza nekonečna. Jediná cesta k poznání noumenického světa nevede přes poznání světa fenoménů, nýbrž přes intuitivní plynutí lidského vědomí se světem jako integrované formace (což přesahuje všechny funkce a významy věcí vzatých separovaně)*. Poprvé byla tato cesta nabídnuta antickými filozofy (např. Plótínem). Ale teprve na konci 20. století se stalo zřejmým, že poznávání světa prostřednictvím studia všech individuálních věcí je nereálné, neboť oddaluje od průniku do esence skutečnosti.

Tím, že věda nakumulovala obrovské množství znalostí o věcech, stala se bezmocnou v řešení globálních problémů důležitých pro celé lidstvo. Je také jasné, že jediná cesta k poznání noumenické stránky věcí zůstává stále opomíjeným principem poznání nikoli vzájemně oddělených věcí, nýbrž *esence celku*. V předcházejících tisíciletích se takovým přístupem vyznačoval pouze náboženský způsob myšlení, ale dnes se z něj stává jediný druh racionality pro reprezentanty všech oblastí vědy – fyziky, chemie, biologie, filozofie, sociologie, historie, psychologie atd. Všichni tito zástupci vědy by si měli uvědomit, že *noumenon a fenomén nejsou různé věci, nýbrž různé stránky jedné a té samé skutečnosti*.“ Tolik Fedajev.

Ilustrační obrázek, zdroj: flickr.com

Jak patrně, autorovi jde o *překonání každého typu dualismu*. Jenom fenomenická stránka věcí se odhaluje v protikladech a v kontrastech, v noumenické rovině věci dochází *k sanaci všech kontrastů*. To znamená například, že hmota a duch se našim omezeným, na fenomény orientovaným poznávacím

schopnostem jeví jako rozdílné skutečnosti, ale v té pravé, noumenické skutečnosti rozdíl mizí. Odlišnost je dána pouze různým úhlem pohledu na jednu a tu samou věc. Jaké konsekvence může mít takové pojetí reality? Čtenářova předtucha se naplní, když dospěje k pasáži, v níž latentní předpoklad předcházejících tvrzení vyplouvá nepokrytě na povrch. *Vesmír je třeba chápat jako celek ve smyslu monistickém*: „Dle mého názoru je nutné být monistou. Ale není nutné si myslet: buď duch, nebo hmota. Je třeba myslet takto: vědomí a hmota najednou, protože jde o *dvě části jednoho celku*. Otázka: jakého celku? Odpověď: například bodu, jenž je základem jak hmotné, tak i ideální existence.“ Kdyby se Feďajevovy reflexe o jednotě ducha a hmoty týkaly pouze antropologické oblasti, mohly by být jeho názory do určité míry akceptovatelné. Autor však hledí na celek skutečnosti, jíž je lidská bytost jenom částí. Proto s vědomím průkopníka apeluje *na potřebu reinterpretace chápání světa*. Vědomí, tradičně stavěné do kontrastu s hmotou, se prý neomezuje na člověka, jeho extenze do sebe pojímá celý Vesmír.

Vědomím jsou nadány neživé věci (neživými *se jeví pouze z hlediska fenomenického*), živé bytosti, historické děje atd. Hovoříme-li o duchu země, společenství, národa, jde prý o vědomou, noumenickou stránku těchto skutečností. Stejně tak jisté unitární formace, jako např. náš solární systém, svědčí o tom, že jim neschází kvalita vědomí. Přes kategorii vědomí je také chápána existence Boha: „Kumulativní vědomí Vesmíru, které lidé nazývají jako Boha, zahrnuje všechny roviny nižších vědomí.“ Feďajev si uvědomuje, že takovým výkladem může vyvolat nesouhlas čtenářů, a proto se uchyluje k tomu, co patrně pokládá za filozofický důkaz: „To, co jsme právě tvrdili, není ničím absolutně novým či paradoxním. Naopak, názor naprosté většiny vědců všech dob a národů ohledně podobných věcí svědčí o jeho platnosti.“

Odtud ho už dělí jen krůček od proklamace, že předložené pojetí vědomého vesmírného celku je *přirozené a logicky nutné!*

Feďajev předkládá další recept na dosažení kýženého globálního vědění tím, že protestuje proti separaci inteligence a emocí a doporučuje jejich synenergetickou kolaboraci. Pravé vědecké poznání se nikdy neuskuteční bez zapojení emocí. Jelikož Vesmír existuje jako jeden celek, nesmí do jeho poznávání intervenovat negativní citová hnutí jako nenávisť, strach, pýcha, závist atd., protože emoce tohoto typu žijí z protikladů a kontrastních separací, takže nemohou napomoci k pochopení esence vesmírného celku. Do služby je naopak třeba povolát *emoce kladné, sjednocující a harmonizující*, jako jsou sympatie, přátelství, láska, soucit, slušnost atd. Inteligence proniknutá kladnými emocemi získává dispozici k pochopení pravé skutečnosti v extatické intuici: „*Intuice je přímé poznání vnitřním cítěním*.“ Tento druh poznání má hlubší smysl, protože jím člověk uchopuje vnitřní kvalitativní stránku věcí a světa jako celku. Naopak tradiční věda akcentuje kvantitativní, povrchní poznání věcí a nepřibližuje se k odhalení jejich esence mimo fyzický svět. V intuici se soustřeďují různé druhy poznání – věda, filozofie, náboženství a umění – tyto by měly *splynout v jeden celek*, tj. v *teozofii* – v moudrost o bozích, po níž lidstvo touží po dlouhý čas.“

Distinkce vědních oborů je pro Feďajeva znamením nedokonalého, doposud fragmentárního poznání. Odstranit tyto rozdíly mezi jednotlivými oblastmi výzkumu, *syntetizovat je v jeden pronikavý vhled do esence existujícího* patří k programu moderního teozofa. Únik z omezenosti se také nabízí v postupném rozšiřování subjektivního vědomí: „Expanze subjektivního poznání, expanze za hranice „já“ znamená zahrnutí toho, co běžně vnímáme jako „ne-já“ do „já““. Feďajev se dozvěděl u Plótína, že je to

možné, protože „kdo poznává nějakou věc, stává se tou věcí“. Zda jde o identitu reálnou, či intencionální, o tom se nic nedozvídáme, ale Feďajev svým výkladem nenechává nikoho na pochybách o tom, že chápe sjednocení poznávacího subjektu s objektem v *silném, reálném smyslu*. Proto také prohlašuje reálnou distinkci mezi subjektem a objektem za *překonatelnou*. Integraci „ne-já“ do „já“ nazývá nirvánou, splynutím s božským (*merge with the Divine*), přičemž si však subjekt zachovává své vlastní vědomí. Překonání distinkce objekt-subjekt znamená, že pravda není adekvací myšlení a reality, nýbrž *identitou myslí se sebou samou*.

Nový druh poznání má svou vlastní logiku a ta se diametrálně liší od té aristotelské: „Je nutné uznat následující: logika Aristotelova (...) je správná v lineárních poměrech (neproniká do noumenálního světa); podmínky mimo-fyzické skutečnosti nemohou být zpřístupněny logikou troj-rozměrného světa, zde potřebujeme jinou logiku, která se nám zdá nesmyslná v troj-rozměrných poměrech, ale která vyjádří esenci a propriety multi-dimenzionálního světa. V historii vědy vidíme, že větší část vědců popírala existenci jiného světa, protože neuznávali vhodnost jiných logických vztahů kromě oněch formulovaných Aristotelem a Baconem. Pouze idealistická monistická filozofie (Platón a jiní) cítila vhodnost jiných vztahů mimo těch realizujících se ve fenomenickém světě.“ Feďajev vyčítá Aristotelově a Baconově logice *neschopnost vést k odhalení metafyzických skutečností*. To ovšem svědčí o zásadní neznalosti autora ohledně Aristotelova myšlení. Důvodem metafyzické impotence Aristotelovy logiky je prý její původ z tří-rozměrného světa!

Jak tedy vypadá nová logika nekonečna? Její základní axiom zní: *všechno je ve všem*, což lze formálně vyjádřit jako *A je zároveň A i non A. V nekonečnu je kontradikce překonána*, protože v něm nic nekontrastuje. Ve světle vyšších axiomů nové logiky se nám odhaluje dosud neznámý svět. Jsme schopni určit některé jeho charakteristiky. Tak např. (a) v pravém, noumenickém světě existuje čas na způsob prostoru: procesy existují, ale nedějí se (*the temporal events should exist but not happen*); (b) prostor nemá distanční, troj-rozměrný charakter; (c) v tomto světě neexistuje hmota a pohyb v námi užívaném smyslu; (d) v tomto světě všechno žije, myslí, cítí; (e) matematika ztrácí hodnotu v takových poměrech, neboť vše je nekonečné, věčné, konstantní; (f) neplatí ani klasické logické axiomy, tento svět je mimo logiku (*outside of logic – everything that belongs to the noumenal world is illogical from our point of view*); (g) věci včetně člověka nejsou autonomní: žijí jeden život celku; (h) mizí veškerá dualita: „Dobro nekontrastuje se Zlem, pravda se lží. Naopak *jedno je zahrnuto v druhém*. Tento svět je jednotou protikladů, v němž neexistuje protiklad subjektivního a objektivního“; (i) „náš svět a pravý svět nejsou dva světy. Svět je uniformní, nekonečný a věčný, avšak nemá lineární podobu. *To, co nazýváme naším fyzickým světem, je pouze naše chybná představa o světě*“ (*that what we name our physical world is only our wrong representation about the world*).

Na první pohled se jedná o zajímavou koncepci skutečnosti, nicméně bude naším úkolem vznést několik otázek, které prověří její udržitelnost.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/gnosticka-vize-sveta-podle-a-p-fedajeva-ii-cast/>